ACC. N:R M. 16858:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134 Kalas.

Jag är född i Växjö 1895, och så långt jag kan minnas tillbaka, så är alltid kalas ej gille. Gille är mest förknippat med landsbygdens gårdningar.

Ordet kalas användes i samband med 50 års fester samt slakt- och julbjudningar.

Kalas förekom inte ofta bland den lägre samhällsklassen, utan vid ferier nämnde tillfällen.

Bland kalasen var 50 årsgårdningarna de största. Den dagen var det fyra fina.

Många hade inte råd med gårdningar men just denna högtidsdag fick de ta sig råd. Bland var det tvunget att göra en gårdning. För att det var viktigt att bjuda gick runt bland achtskamrater och vänner, där de fick bekräfta en

21/9-67

ACC. N:R M. 16858:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

summa. Det hette ibland, att de hade
sålt in sig för si och så mycket. Att
bjudas på halas, ansågs jäluktad. Den,
som inget halas kunde göra, ansågs som
fattig.

Från 10- 20-talet var det vanligt att kam-
mer var medbjudna. Det upphörde så
omäningen.

Bjudningen skedde muntligen. Ibland
direkt från vidfolket, ibland genom
budskickning. Telefon fanns inte hos
den stora allmänheten. Rundt inte gäs-
terna kommna behövde de inte säga åter-
bud. "Det hette: "Var det bjudet så var
det lägnat.

Halsen höll ofta på söndagarna. och
började vanligen vid 2 tiden. Gästerna hade

ACC. N:R M. 16858:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

bjöds antingen: "På en enkel kopp kaffe, eller på en lätt mat." Vällan bjöds det på lätt kaffe. Ho, mat skulle det vara, hade man besökt, folk komma, så skulle de ha något till hands.

Det var inte ofta som folk var bestjudna på den tiden, så när det någon gång blev hade de dagen för sig. Ofta försökte de komma när de blev bjudna.

Kokfru anlitades i det flesta fall. Serverings- och diskhjälp anlitades inte nyttjat. Fanns det flickor i huset fick de vara behjälpliga med servering och disk. Husmodern var nästan alltid på gående fot under kalasen. Det var ingen, som gjorde anspråk på att hon

ACC. N:R M. 16858:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

skulle underhålla gästerna. De fick underhålla sig själva. För kvällsmaten gällde det att se till att gästerna fick mat.

Gående omsorgsbord var det vanligaste. Det var på detta enklast. Inget kosvi med planeringen, mindre serverings-personal behövdes.

Allen var en mycket skicklig hokerska. Hon var född 1864 och levde fram till 1959. Under den tiden kan hon laga till många fina kalas. Hon hade sina stadiga kunder bland socialen i staden. De hade sina årliga återkommande tillfällen. Därför var hon uppbunden långt i förväg. Hennes verksamhetsområde var även utanför Växjö.

Hon hade aldrig låtit sig laga mat

ACC. N:R M. 16858:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

i någon skola, men lärt i 12 år plats hos en musikdirektör och det var det hon läste.

Oftast kom kokerskan en eller ibland två dagar innan bjudningen. Tillsammans med fru skulle matsedeln göras upp, och noteras vad som skulle inhandlas. Så var det mycket mat som kunde förberedas. Lägga salt sill i vatten och sen lägga den i ättika. Skära tillbehören till ansjovis, göra hov, koka ägglen och lägga till skaftmat. Ofta slaktades en gris till kalas och av den gjorde olika slags rätter.

Rehorna beskads av husfrun tillsammans med bröd.

Hur mycket min mor fick i lön vet

ACC. N:R M. 16858:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

Jag ej. Tjänsten förekom ej, men jag vet att mor fick alltid så lon som nöjd. Det var ovanligt att kokerskan ovänskt behandlades. Jag minns hur glad min mor blev en gång när hon gjort en bedömning åt en sjuklemma, när vårdlärarinnan, en av gästerna, kom ut i köket och tackade henne för den goda maten och framförsäkrade för den inte var förgäves.

De hade tänjt sin smäll med att sätta fong på en del lättre. Detta var före 1930.

Kokerskan fick många gånger arbeta under primitiva förhållanden. Hon gick på åtta till arbetsfamiljer. Men min mor hinner med att arbete och för henne gällde det att

ACC. N:R M. 16858:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

maten skulle vara vätsmakande, utan
mycket skärsi.
När det var kalas, dukades det i fin-
rummet. Alltid vid duk på bordet då
maten framställdes, och även på små-
borden skulle det vara vita dukar.
Blomster kan jag ingen minne av att
det dekorerades med, utom Jo-Tabet.
Fis var vanligt som dekoration.
Servetter förekom inte bland den enk-
lare befolkningen.
Det järnkiplade brynddstaket med sina
glasflaskor, stod på bordet som prydnad.
Porslin och bestick samt uppläggsfat
lånades av grannarna. Äppelträn lånade
ut porslin, men de flesta tyckte det var
för dyrt att låna.

7

ACC. N:R M. 16858:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

Stolar lånades även av grannarna, liksom bord. Sengkläder fick ofta hjälpas om sittplats kid kales. (Det var förutom den enda tvättgödsmöbel som fanns i början på sekel.)

Det var inte så mycket med kn gästerna att, kan det fanns plats att sitta. Ingen hade pretensioner på att det skulle vara bekvämt.

Kalaset började med smörgåsbord (vilket om gästerna kom tidigt på eftermiddagen fick de först kaffe och bakar) Till de hörde de vanligaste kalopålägen: Inlagd strömsill, skärk- och kokt skinnmyn, ärtsoppa (det avsågs vara en fin rätt), små fina köttbullar, malda biffar, lökdolmar, sillsalad, skärk rökarspjäll, kanlagad kalomyln med rödbetor, sillpudding, smältskr

ACC. N:R M. 16858:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 134

med sprits och sprutbruning. Till ka-
lord hörde kesupkd osv. Alltid fe sö-
tes bröd. Ungen linga till bröd, och
skapskö samt kvärkebröd i bakon som
bröts i bitar. Till maten serverades i
regel en sup brännvin. Mäktiga dryckes-
var vanliga.

Som vanmäll vi det nästan alltid kalo-
ché. Det var som finast. Fyrkling, fågel
och annat vilt var inte för vanligt folk.

Till skken serverades potatis, morötter
skuna i skivor, kokta, var halvat vid
den tiden vekriätterna var färdiga, så
kokades sidan. Blomkål var jag inte
för. Först på 30-talet började den att
bäras allmän. Till skken serverades ock-
så ärtor och gurka. De sorter var inte

ACC. N:R M. 16858:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L4.F.134

vanliga. Men min far hade en liten grönsaksträdgård, där han även odlade gurkor.

Efterrätten var oftast kokta katrinplommon med grädde, samt de föreningsgästerna hade med. Brylépudding och äggkaka var vanlig lösning då. Om någon gäst från landet, brukade de ha en äppelkaka med.

Kaloet avslutades med kaffe, kakor och bröd. Rakorna var alltid hembakade. På den tiden ansågs det fint att kunna säga det var hemlagat. Barn i vår dagar är vid minsta stolt, när hon kan säga att det är hemlagat. Ofta hörde man mödrarna om vår vaka tydade: "Det smakar som hemlagat."

Som regel köpte kaloen på söndags-

ACC. N:R M. 16858:11,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

eftermiddagen vid 2 tiden och höll sen på till fram mot 12 på natten.

Mannen klädde sig i bästa kostymen, som i regel var svart eller blå. När det på den tiden köptes kläder, gällde det att köpa praktiskt. En mörk kostym eller klädning, gick att ha i bäde glädje och sorg.

Till längt fram på 20-talet, använde mannen bröstlock. Det var ett vackert hyssbyxe som knäpptes runt halsen. De delta och satts hängen fast. På de sätt kunde vilken fåg på stjärten, som helst, användas. Manschetten förkom inte annat än vid begravningar och bröllop. Stjärten var endast försedd med en lösning nedtill på armen.

Fracka knäpps-eller snörhängen och

ACC. N:R M. 16858:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

svarta strumpor. Lagskor förekom inte.
Kvinnorna bar långskaftade svarta knäpp-
kängor och svarta lackskinksskor.
Vid midsommar i brösthöjden var inte mo-
dral. Jag vet inte om det fanns en sådan
linka på kostymen. Männen hade alltid
hundbond. Knallhatt en rundskuttig
hatt var modern från 80-talet.
Den höjde storkhalsarna. Of fick med
mycket bråte. Rocken var ofta av klä-
de även den svart.
Kvinnorna var klädda i tyg och blus.
Hela klädningen förekom sällan före 80-
talet. Byxan var av svart eller blå
tyg. Skuret eller klädd. Prydnad med
hänng uppåt och lång. Blusen var av
finare tyg, långärmad och högknäsad.

12

ACC. N:R M. 16858:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LLF 134

Som fint ansågs kläd. Just typ som var tyckt och gammal med spets. Det knöpptes bak i nacken. Ett sådant kläd kunde förgylla upp en gammal klänning. Pojkar typiskt ha saknat flicka, eftersom kläderna i regel hade nästdräkten inhoppad i pjällningen. Till halsen typ alltid en ren nästduk. Dannästduken på den tiden var alltid stora.

Det var ju en fördel. I nästdräkten stoppades de kakor, som typ med hem.

Inte var det ofta en mor åt upp alla sina kakor. Dej barnen visstäck på hemma för att få smaka bit av kakorna. Handskar hade inte kvinnorna. Vad skulle de ha haft i dem. Pudder, näsduk, läppstift m. m. som nu fyller en dams

ACC. N:R M. 16858:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134

handskar. avsnitt inte skriftens hörnor.

Oftast var det männen, som log emot gästerna med ett: Välkommen! Fru var för det mesta upptagen i köket.

Alla gick runt och hälsade på varandra. Många tyckte det var bra att vara bland de första gästerna, för att slippa gå runt och hälsa. Orsaken var blygsel.

Ytterkläderna brukade läggas på en säng i ett rum, om för tillfället icke användes. Inte var det noga om kläderna inte fick hängas på en krok. Klädhängare var inte modernt. Garderober var heller inte moderna.

Föreningarna hälsades med vid tyckningen utbredda i en stor vit handduk.

ACC. N:R M. 16858:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.U.F. 134.

De lägo in först nid efterätka. En någon kaft en fäta till förning, serverades den till kaffet.

Dag var det diskussion om förningarna. Det fanno de, som var handa för att kunna laga sörskild godt ostkakor eller smörkakor. I Hannaryd fanns en bekant fäl so, som var mycket handa för sina fina ostkakor och ostkakor.

Det var oftast mannen som lyd till bords. En farker till mig brukade säga: "Stig fram mina gäster och snaka på vår läckerheter."

Så det ungdomskalas jag var på sa vädn: "Kom fram min ungdomar, nu är bordet dukat."

Ordsätten läsks ej. Sjugning var van-

ACC. N:R M. 16858:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L 41 F. 134

lig. Som regel skulle kvinnorna gå först. Efter kärrsyn tog fäll äldre. En kvinna var ungefär lika gamla och de åte hund kommo ärvas vem som skulle ta först, de löste de problemet med att ta vändor i hand, och gå fram samtidigt.

En präster var inbjuden på halas, de ansågs det självklart att han skulle ta först. Skollsäcken och kaftan kom sönder.

Dukningen: Stor flat tallrik, som användes både till smörgåsmaten och varmrätten. Glas, det vanligaste var på fot samt ett brännvinsglas. Det var inte alltid de var av samma sort. Vanligt folk köpte inte hela glasservisen. De hade inte så

ACC. N:R M. 16858:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

Hos användning för dessa. Det var också för dyrt, och de fanns det alltför lite ekonomi. Tregel köptes uddrägs på någon auktion, eller kack de äro.

All mat skulle omakas, om inte det spärdes tog vädriman ihop upp. Han tog det för att det inte var gott. Ingen lärke fe på att det fogs mycket på tallrikarna. Man var på gården för att äta.

Vanligt var att ta mat om igen.

Skalning förekom när första dupen fogs, och de hälsades gästerna välkomna. Gästerna stod upp vid skalningen. Tal hölls inte annat än vid bröllop.

Bordsvisor förekom ej:

Efter maten delade man och kvinna upp sig. Männen spelade gärna kort

17

ACC. N:R M. 16858:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

L.4.F. 134

och fick de i regel en gryn.

Kvinnorna satt och pratade. Det blev mest om barn och barn. Kvinnorna tjöt på kvarnaller. Oftast var det hemkokt kväll kaffekonfekt, sällan var det choklad. Den var för dyr.

Kvinnorna tjöt på cigarrer och cigarcigarretter. Cigarretter tjöt sällan på. Kvinnorna rökte inte på den tiden.

Männen brukade berätta jakt- och fiskehistorier. Traktaterna var svårbegripliga men svordomarna vanligt.

Tobak tuggades. Den enda invanhustekn jag minns är: "Skeppet är lastat." Bland ungdomarna var "Sukkerbo den vanligaste. Sång förekom ofta. De sjöngs de tvärdryppande visorna såsom:

18

ACC. N:R M. 16858:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 134

"Så lisko kall vegen mordanvinden." Hus-
bergmän, I lägå nyttårsnatt Elevin la-
dejen." Ett kors på dörr gav.
Dagen kunde emellan underhållas med
musik. Oftast ett enkelt dragspel.
Om kvällen var medlemmarna skulle de
i regel sjunga. Det blev skötsangen
efter ett evinnerligt tjatande på dem.
De var på klygga och till slut kunde de
bara att sjunga om de fick stå bakom
en dörr eller ute i fårhagen. De ville
hinna men inte ses.
Alla gårdarna hade sådje av varandra
dämmen fick vissa fårakupp, fäd-
kupp osv. innan de gick hem.
Effterhalen var inte vänligt. Den lilla
mat som blev över behövde förmiddan

ACC. N:R M. 16858:20.

L 4 F. 134

gälva. Ej heller tjöd de som haft för-
hinder att komma.
Alla kalas hölls i hemmen, fiskfärs
är det nu. Stora kalas hölls på något
torkll eller restaurang.
Folk numera har ofta mycket tjud-
ningar. Det är alldeles för dyrt.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

26